

Pesten: de rol van de leraar

Prof. dr. Ton Mooij
ITS, Radboud Universiteit Nijmegen
CELSTEC, Open Universiteit Nederland, Heerlen

Presentatie en discussie bij Studievereniging 'Klasse'
RU Nijmegen, Instituut voor Leraar en School, 6 mei 2013

Overzicht

- Pesten of treiteren: definitie
- Frequentie
- Invloeden op sociaal gedrag
- Soorten antisociaal gedrag
- Herkenning van pesten
- Aanpak en preventie
- Vragen en discussie

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Pesten of treiteren: definitie

- Herhaald agressief of gewelddadig gedrag ten opzichte van een slachtoffer dat zich moeilijk of niet kan verdedigen (Olweus, 1993)
- Direct, fysiek vs indirect (sociaal)
- Leerlingen – docenten – overig personeel – familie
- Dader(s), slachtoffer(s), getuige(n) of omstanders

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Pesten en geweld; landelijk % VO 1993 en 2000 (evaluatie veilige school)

		1993	2000
Pesten	Slachtoffer: Ik word wel eens gepest door andere leerlingen op school	17	14
	Dader: Ik pest zelf wel eens andere leerlingen op school	36	21
Geweld	Slachtoffer: Ik ben wel eens slachtoffer van geweld van andere leerlingen op school	5	6
	Dader: Ik gebruik zelf wel eens geweld tegen andere leerlingen op school	9	10

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Invloeden op sociaal gedrag

- Persoonlijke kenmerken leerling
- Voortdurende wisselwerkingen met omgeving:
 - Gezinsomgeving / cultuur
 - School: vrienden en vriendinnen
 - Instructie en leersituaties, medeleerlingen **groepsproces**
 - Schoolkenmerken, pedagogische schoolkwaliteit
 - Buurt, sociaal toezicht, kwaliteiten omgeving, bewaking
- Gelijkijdige, situationele interactieprocessen
- Sociale verantwoordelijkheid, wederzijdse controle

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Soorten antisociaal gedrag

- Verbaal
- Materieel
- Sociaal
- Licht lichamelijk
- Grof lichamelijk
- Sexueel

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Herkenning van pesten

- Meeste info direct betrokkenen (leerlingen)
- 'Groei' in groepsproces, populariteit, macht
- Zich generen, schamen, niet bemoeien
- Eigen vriend(inn)en moeten helpen
- Anderen aangesteld om te letten op regels
- Jarenlang verborgen - openlijk 'geaccepteerd'
- Desastreus effect op ontwikkeling persoonlijk

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Omstandersdilemma en ingrijpen (ms)

Definiëring als serieus	Dilemma voor omstand(er)s	Definiëring als niet serieus
Onrust, emotioneel		Onverschillig, emotioneel
Bevriend met slachtoffer		Niet bevriend met slachtoffer
Verantwoordelijke sociale rol	Omstand(er)s-dilemma	Vriend(in) met dader
Hogere status dan dader		Lagere status dan dader
Slachtoffer is onschuldig		Slachtoffer is schuldig
Morele handeling	Morele rust	Morele afstand
Ingrijpen, interventie	Niet ingrijpen	Meedoen met dader

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Aanpak van pesten

- In groep / klas samen prosociale regels
- Eerste dag nieuw schooljaar, na vakantie
- Afspreken handhaven: wat hoe belonen, straf
- Via docenten over klassen → school
- Schoolregels via leerlingen, docenten, ouders
- Leerlingverantwoordelijkheid, ook in instructie
- Onderwijsdifferentiatie, sociale gelijkwaardigheid: positieve effecten op leerlingen

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Preventie: prosociaal gedrag bij allen

1. Begin via leerlingen per klas: in team / school / ouders consensus over kern prosociaal gedrag
2. Ook: hoe realiseren / belonen / controleren / straffen via leerlingen / docenten / OOP / ouders / overig
3. 'Pedagogisch' eigen verantwoordelijkheid leerlingen, belonen zelfregulatie en positieve controle; strikt
4. Collectief handhaven / bijstellen prosociaal gedrag in diverse contexten (klas, school, thuis, overig buiten)
5. Herhaalde meting, evaluatie, (beleids)bijsturing (bijv. veiligheidsmonitor)

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Realiseren optimaliserend onderwijs

- Onderwijsdifferentiatie (schoolvak(ken), leerjaren, vanaf begin, geleidelijk verbreden)
- Herhaald meten cognitieve en prosociale effecten, specifieke evaluaties per leerling, klas, school
- **Systematische preventie / evaluatie risicoleerlingen**
 - Preciezer diagnostiek (sociaal, cognitief)
 - **Directer** pedagogisch-didactisch, orthopedagogisch of psychologisch **steun, ook thuis**
 - Eis: **beleid consistent doorgevoerd in praktijk**

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013

Vragen en discussie

© ITS/RU & Celstec/OUNL 2013